

BİR ÇÖZÜMLEME ARACI OLARAK SOSYOLOJİK KURAMLAR ÖĞRETİMİ ÜZERİNE ÖNERİ VE DEĞERLENDİRMELER

Sosyolojik bilginin en önemli özelliklerinden biri sağduyu kaynaklı bilgiden farklı olmasıdır. Sosyolojik bilginin en önemli işlevi, sağduyu sayesinde elde ettiğimiz ve sosyal olguları 'alışılmış' ve 'bildik' gösteren bilgiyi aşarak olay ve olguların gizli veya açık seçik görünmeyen yönlerini göstermesidir. Sosyoloji derslerinin en önemli amaçlarından biri, bu bağlamda, öğrencinin kendisini ve çevresindeki sosyal dünyayı anlamada sağduyu bilgisine değil "sosyolojik imgelem"ine dayanmasını sağlayacak entellektüel bir kapasite oluşturmada klavuzluk yapmaktır. "Sosyolojik imgelem," bireyin kendi deneyimlerini anlayabilmesini ve bu anlamının kendisini toplumsal yapılanmalar içinde konumlayarak gerçekleşmesini sağlar (Mills, 1959). Sosyolojik imgelem sayesinde öğrenci bireysel davranışları belirli gruplarla ve sosyal yapılar ile ilişki halinde görmeyi öğrenir; kendi deneyimlerinin toplumsal gerçeklikle ilgisini kurgular; sağduyusunun kendisine anlattığı mesajları sorgular ve bireysel/toplumsal davranışları sosyolojik olarak çözümlmeye başlar.

Sosyolojik bilginin eleştirel düşünceye (critical thinking) katkıda bulunması gerektiği düşünülürse, derste aktarılan bilginin de öğrencinin sağduyu bilgisini dönüştürerek sistematik düşünme yeteneğini geliştirmesi doğrultusunda kullanılması açıktır. Eleştirel düşünme pratikleri, öğrencinin sosyal dünyada görünen ile yetinmeyerek ancak ve ancak bilimsel bilgi ile ulaşılabilecek gizli gerçekliğe bakabilmelerini sağlar.

Buna göre, sosyolojik kuramların öğretilmesinde özellikle gazete ve dergi makalelerinin kullanımı tekniğini öneren aşağıdaki makalenin temelindeki öncül, sosyolojik imgelemin ışığında bilginin deneyim sonucu elde edilmesidir. En genel anlamı ile bilgi, deneyim aracılığı ile kazanılmış anlama biçimidir. Bu bağlamda, bir öğrencinin sosyolojik kuramı bir bilimsel kategoriye dönüştürebilmesi için söz konusu kuramın öğrenci tarafından analitik bir araç olarak tanımlanabilmesine yarayacak pratik ustalıkları geliştirmesi gereklidir. Dewey'in vurguladığı gibi, "eğitim, sürekli olarak deneyimin yeniden kurgulanması olarak algılanmalıdır" (1897: 12). Dewey'e göre "ilkelerin tümü soyuttur. ilkeler ancak ve ancak kendi uygulamalarından kaynaklanan sonuçlarında somut hale gelirler (1938: 20).

Hiç kimse bir öğrencinin matematik dersi almasını ve hiçbir problem çözmemesini bekleyemez. Matematik bir araçtır; ayrıca matematik sayesinde belirli kolaylıklar elde etmek matematiği bir araç olarak görebilmeye bağlıdır. Matematiğin bir araç olması bu disiplinin mantıksal yönlerinin veya başka boyutlarının olmadığını

göstermez. Ne var ki, hangi boyutundan bahsederek bahsedelim “matematiksel kuram ancak ve ancak uygulama ile öğrenilir: matematiğin gerçek bilgisi bu bilgiyi kullanabilme becerisine bağlıdır. Gerçek bir kuramsal bilgi ancak ve ancak içselleştirildikten sonra ve deneyimi yorumlama amacıyla kullanılabilir” (Polanyi, 1966: 17). Torbert’in de vurguladığı gibi, “düşüncenin tek başına kişinin kendisiyle ilgili ve dünya ile ilgili keskin imajlar yaratabilmesi mümkün değildir” (1972: 70). Parsons’un Sistem Kuramı terminolojisini kullanacak olursak, sistemin kendi amaçlarına etkili bir biçimde yaklaşp yaklaşmadığını sisteme anlatacak bilginin olması şarttır.

Buna göre, sosyolojik kuramları öğretme ve öğrencinin kendi çevresini sosyolojik olarak anlama yeteneği kazanabilmesi sorunu konusunda yukarıdaki değerlendirmeleri göz önünde tutacak olursak, sosyolojik kuramların öğretilmesi sürecinde kuram–deneyim bağıntısını kurmaya yarayacak, öğrencinin bir öz-bilinç formu olarak bir tür sosyolojik inceleme geliştirmesini sağlayacak bazı tekniklerin geliştirilmesi mümkündür/gereklidir. Söz konusu teknikler, bir taraftan, öğrencilerin belirli kuramsal öğeleri içselleştirmelerini ve öğrenmelerini kolaylaştıracak, diğer taraftan da öğrencilerin kuram-pratik arasındaki bağı kurabilmelerine yardımcı olacak; ve bir veri kaynağı olarak belgelerin analitik okumasının ilkelerini gösterecektir. Ayrıca, söz konusu teknikler, bir kuramda yer alan kavramların öğrencinin anlam dünyasında bir anlamsızlıklar yığını ve rastgele bir araya gelmiş kelimeler bütünü (Dewey, 1897) haline gelmemesi için tıpkı ‘ödev yapmak’ gibi ‘kuram yapmak’ için gerekli bir tür araç olma işlevi görecektir.

Bu tür bir düşünceyi uygulamada kullanılabilecek bir yöntem, öğrencilere gerçek problemler olarak algılanacak belirli durumlar sunmaktır; çünkü, Kuhn’un da belirttiği gibi, problem çözmek, doğa hakkında önemli sonuçları öğrenmedir (1970). Weast’in uyguladığı bir çalışmada geleneksel öğretim teknikleri ile eleştirel öğretim teknikleri karşılaştırılmış ve öğrencilerden belirli makaleleri değerlendirmeleri istenmiştir. Çeşitli sosyal problemler hakkında yazılmış olan makaleleri okuyarak değerlendiren öğrencilerden eleştirel öğretim tekniklerini kullananların diğer gruba göre daha başarılı olduğu saptanmıştır (Weast, 1996).

Buna göre, aşağıdaki makale öğrencilerin sosyolojik kuramları öğrenmeleri sürecinde kullanılabilecek bazı teknikleri kapsamaktadır. Bu yaklaşımı açıklamada, özellikle iki önemli teknik üzerinde durulacaktır. Birinci bölümde, analitik bir araç olarak kuram ve bir bütün olarak kuram anlayışları yer alacaktır. İkinci bölümde ise, özellikle öğrencilerin kuramları uygulayabilmelerini sağlayacak Uygulama Projeleri önerilecektir.

1. Analitik Bir Araç Olarak Kuram

Bu makalede analitik kavramların tanımı Weberci anlamda kullanılmaktadır: analitik kavramlar, “gerçekliğin hiçbir yerinde ampirik olarak bulunmayan, fakat yöntembilimsel araçlar veya analiz aracı olarak kullanılan” zihinsel kurgulamalardır

(1963: s.396). Analitik kavramlar, içsel tutarlılıkları kendilerini yaratanların zihninde var olan “sentelik” kurgulamalardır; oysa “somut” kavramlar, gerçek dünyada bütünlüğü olan olguları temsil eder. Zaman, enerji, dalga, ve elektrik “analitik” kurgulamalardır. Bunların hepsi düşünceler olarak varolan sembollerdir veya belirli kelimelerdir; oysa somut kavramlar, gözlemcinin bilip bilmemesinden bağımsız olarak ayırıldilebilen veya karşılaşılabilen gerçek dünyada belirli bir ögeye işaret eden kavramlardır. Analitik kelimeler, kelimenin anlamını veya tanımını anlamayı gerektirir; özellikle de kelimelerle olaylar arasında bir ilişki varsa (Simmel, 1959).

Kavramların analitik olduğunu öğrencilere göstermenin bir yolu, ‘kalıp değişkenleri’ veya ‘stigma’ gibi herhangi bir sosyolojik kavramın, sosyal dünyada farklı ilişkilerin olup olmadığını algılayabilmek için gerçekliğe bakmak için kullanılan “kuramsal bir araç” olduğunu göstermektir. Goffman’a göre (1963), örneğin, “stigma” kavramının fiziksel özellikleri yoktur. Bir durumda stigma olarak görülen, diğer bir durumda göz ardı edilebilir veya başka bir kavram olarak algılanabilir. Parsons’a göre, “Sosyal Sistem” bir maddenin veya kuramsal bir araçtan başka bir şey değildir; ve somut bağlantıların gerçek dünyasında bir karşılığı yoktur (Ackerman ve Parsons, 1966). Sosyal Sistem – Kültürel Sistem – Kişilik Sistemleri ayrımı sadece gözlemleyicinin zihninde yapılmıştır; gerçek dünyada böyle bir ayırım yoktur; yani söz konusu Sosyal Sistemi kimse bulamaz.

II. Bir Bütün Olarak Kuram

Comte’un bir “bütün” bağlamında düşünmenin önemi üzerindeki düşüncesi, bir çözümleme aracı olarak kullanmak üzere kuramları öğretmenin en önemli boyutunu oluşturur. Bir kuramı öğrenebilmesi için, öğrencinin her şeyden önce kuramı oluşturan kavramlar arasındaki ilişkiyi ve bir bütün olarak kuramı algılayabilmesi gerekir. Genellikle, bir kuramda yer alan bir veya birkaç kavram sadece o kuramın bütünüdür sınırlı bir boyutunu temsil eder; sadece bir veya birkaç kavramın öğretilmesi bu kavramların bütün kuramsal sistemden yalıtılmasına ve öğrencinin kuram hakkında çarpıtılmış bir izlenim edinmesine yol açar. Örneğin, Parsons’un Genel Eylem Kuramı’nda çeşitli Eylem Sistemleri düşüncesi ile birlikte anlatılmadığı zaman Kalıp Değişkenleri kavramı tutarsız ve eksik kalacaktır. Oysa bir kuramı oluşturan parçalar bir bütün olarak anlatıldığı zaman bu parçaların veya kavramların birbiriyle ilişkisi ve bir bütünü nasıl oluşturdukları da açığa çıkar.

Bundan başka, kuramların kişisel deneyimlerden, diğer kuramcılarının yazdıklarının yeniden yorumlanmasından, bir tür mantıksal pratikten, bir romandan, bir filmde kaynaklandığı göz önünde tutulursa; bütünsel ve soyut bir şema sunan kuramların aslında parçalar halinde gözlemlediğimiz dünyayı sistemli olarak çözümlememize yarayan bir araç olarak öğrenciye tanıtılması büyük önem kazanır. Bu durumda bilgiyi ve öğrenmeyi kendi içinde bir değer olarak ele alma girişimlerini bir kenara bırakmasak da, en azından sorgulam eğiliminde olmak; kuramların sadece ve sadece entellektüel merakımızı doyuma ulaştırmaya yarayan bilgi yığınları olmak yerine, dünyayı ve

kendimizi anlamamızda, bu anlayışımızı sistematik olarak belirli kavramlarla ifade ettiğimizde bir araç olduğu anlayışını beraberinde getirecektir.

III. Uygulamalı Projeler

Kuramsal bilginin öğretilmesinde öğrencilere belirli projeler vererek öğrencilerin kuramlardan bir veya birkaçını kullanarak sosyolojik bir problemi veya bir durumu çözümlene deneyimi kazanmaları istenebilir. Bu tür projelerde öğrencilerin kolaylıkla bağlantı kurabilecekleri çok sayıda farklı kaynak kullanılabilir; söz konusu kaynakları kullanarak öğrenciler kendilerine sunulan bilgiyi yorumlamak ve organize edebilirler. Bu tür projelerde öğrencilerin kuramı 'kullanabilmeleri' ve bir kuramı bu şekilde kullanımlarını çeşitli açıklamalarla veya kavramsal bağlantılarla gösterebilmeleri beklenmektedir. Belirli toplumsal aktörler ile bu aktörlerin söylemlerini, bu söylemlerde kullanılan kavramları ayırt etmek; kendi söylemlerinin ne zaman sosyolojik ne zaman 'sağduyu' bilgisi haline dönüştüğünü ayırt edebilmek, ancak ve ancak öğrencinin 'pratiği çözümlenmede bir araç olarak kuram' anlayışını kavramasıyla mümkündür. Aynı problemi çözümlen ve farklı kuramsal bakış açılarından aynı olguyu ele alabilen öğrenciler böylelikle sosyal dünyanın 'düşündükleri gibi' olmadığını, bazı kuramların tamamen işlevsiz olduğunu, bazılarının da sosyal gerçekliği açıklamada tamamen işlevsiz olduğunu ayırt edebilme yeteneğine sahip olabilirler. Aşağıdaki teknikler bu tür ayırt etme yeteneğini kolaylaştıracak eğitsel araçlar olarak görülmelidir.

A. Romanlar ve Kısa Hikayeler

Romanların ve kısa hikayelerin sosyolojik kuramlarla bağlantısı kurularak sınıfta öğretilen kuramlarda yer alan kavramların roman/hikayelerde nasıl kullanıldığı gösterilebilir; öğrencilerden belirli kavramları bu açıdan çözümlenmeleri istenebilir. Ayrıca, aynı amaçla karikatürler, şiirler, vb. gibi farklı yazım türleri de kullanılabilir.

Bu tür projeleri hazırlamadan önce öğrencilere yapılacak yazılı açıklamalarda kuramların belirli sosyal olayları anlamada analitik bir araç olarak kullanılması gerektiği belirtilmeli; özellikle kuram-pratik bağlantısını açıklamada verilerden alınmış bir örneğin bir kavram için örnek oluşturduğuna değinmenin yeterli olmadığı vurgulanmalıdır. Bir kavramın tanımını oluşturan parçalar ile eldeki bilgi arasındaki ilişkiyi gösterecek şekilde kuramların kavramsal öğelerinin öğrenci tarafından kullanılması sağlanmalıdır.

Bundan başka, bu tür bir projenin öğrenciler tarafından kullanılmasını kolaylaştıracak bir diğer yol ise, öğrencilere özellikle yaptıkları çözümlenmeleri organize etmede yardımcı olmaktır. Aşağıda yer alan aşamalar, yukarıda tanımlanan projenin yazımına katkıda bulunabilir:

- (1) Belirli bir roman, öykü, gazete makalesi seçiniz.
- (2) (a) verili problem/durum hakkında ortaya atılacak sorunu belirleyiniz;
- (b) belirli bir kuram ışığında ulaşılabilecek olası sonucu belirleyiniz;

Bir Çözümleme Aracı Olarak Sosyolojik Kuramlar Öğretimi Üzerine Öneri ve Değerlendirmeler

(c) verili problem/durumda yer alan bilgi ile kuram arasında bir ilişki kuracak 'savlar' öne sürünüz;

(d) ayrı ayrı kuramlar/hipotezler ışığında ulaşılan sonucu belirtiniz.

(3) Her kuramın/kuramcının bakış açısından elde edilen sonuçları kuramların bir analitik araç olma özelliklerine göre değerlendiriniz.

Bu tür uygulamalarda öğrencilere yapılacak açıklamalar özellikle eldeki verileri organize etmede, yorumlamada ve bir sorunun nedenlerini ve doğasını belirleme amacıyla hipotezler öne sürmede sosyolojik kuramların kullanılabilirliğini vurgulamalıdır. Ayrıca, uygulamalı projelerin amacı kuram-pratik ilişkisini kurmayı öğrenmek olduğu için, öğrencilere ellerindeki somut bilgilerin veya verilerin 'doğru'ymuş gibi davranmaları da söylenmelidir. Uygulamalı projelerde (öğrencinin kuramları kullanmayı öğrenmede sunduğu) bilginin geçerliliği/geçersizliği değil fakat öğrencinin temel sosyolojik kavramları anlamlı olarak kullanma girişimleri temel başarı kriteri olarak kullanılmalıdır.

B. Dergi ve Gazete Metinleri

C.W. Mills, sosyolojik çözümleme yapmada haber metinlerinin kullanılmasının öğrencilerin gelişiminde önemli bir rol oynayacağını belirterek; sosyoloji öğretiminin aynı zamanda öğrencinin çevresinde olup biteni anlamlı bir biçimde anlamasını sağlayacak yetenekler kazanmasına; sosyal olayları hem bireyler ile ilişki halinde hem de daha büyük sosyal yapı ve süreçler bağlamında değerlendirmesine yol açacak gözlükler takmasına yarayacağını vurgulamıştır (Mills, 1960).

Kitle iletişim araçlarından yayılan haber ve diğer metinlerde yer alan olaylar Uygulamalı Projeleri hazırlamada başka bir kaynağı oluştururlar. Öğrenci ilgisini çeken makale veya metinleri dönem boyunca seçerek bir veri tabanı oluşturur.

Haber metinlerini bu şekilde kullanmanın bir avantajı, öğrencinin kendi ilgi alanına giren bir konu ile derste yer alan kuram ve kavramlar arasında bağlantı kurmasını sağlamasıdır. Bununla beraber, bu tür uygulamalarda ortaya çıkabilecek dezavantajlardan biri, öğrencilerin kısa haber metinlerine rağbet etme olasılıkları; veya derste öğretilen kuramla çok az ilgisini kurabilecekleri haber metinlerini seçmeleridir. Örneğin, Goffman'ın 'stigma' kavramını açıklamaya çalışan bir öğrenci borsanın yükselmesi ile ilgili bir haber metni seçmişse çeşitli sorunlarla karşılaşması kaçınılmazdır; çözümleme yapması son derece güçleşecektir. Bir diğer sorun ise bazı öğrencilerin çok fazla veri/metin toplaması ve çözümleme yapma zamanı yaklaştıkça giderek umutsuzluğa kapılarak topladıkları 'haber denizinde' kaybolmalarındır. Bu ve buna benzer pek çok sorunun çözümü, öğrencilere açık seçik yazılmış bir klavuz hazırlamak ve ödevin içinde yer alacağı parametreleri (hangi tür haber metinlerinin kullanılabilirliği, hangi gazete ve dergilerden faydalanılabileceği, kullanılacak metin sayısı) belirlemekle mümkün olabilecektir.

Haber metinlerinin Uygulamalı Projelerde kullanımında roman/kısa öykülerin kullanımına ilişkin yukarıda belirlenen çözümleme yazılımı kullanılabilir. Buna ek olarak, özellikle Sosyolojiye Giriş derslerinde uygulanması mümkün olabilecek aşağıdaki klavuzun işlevsel olduğu görülmüştür. Bu uygulamada da öğrencilerden haber metinlerinden oluşan bir dosya hazırlamaları istenir. Bu dosyalarda öğrenci bir haber metni ile başka verileri bir arada kullanabilir; veya makalelerde yer alan iki veya daha çok olay arasındaki ilişkinin çözümlenmesi vurgulanır.

-- *Haber Metinleri Analiz Klavuzu* * --

(1) Etkileşim kim/kimler arasında olmaktadır? Farklı toplumsal aktörler haber metninde yer alan "olayın tanımını" nasıl yapmaktadırlar? Aktörlerin davranışlarındaki "görünen" nedensel etmenler nelerdir?

(2) Haber metninde yer alan toplumsal kurumlar nelerdir? Söz konusu toplumsal kurumları temsil eden değerler nelerdir?

(3) (Kullanılan haber metnine göre) bu etkileşime neden olan olası etmenler nelerdir? (Bu etmenler yakından ilgili, orta derecede ilgili ve uzaktan ilgili etmenler şeklinde üçe ayrılabilir.)

(4) Haber metninde yer alan sosyal etkileşimi çözümlemek için sosyolojik kavramlar kullanınız.

[Bu aşama öğrenci için haber metninde geçen olayın içeriğini ve yapısını sosyolojik olarak anlamak için bir anahtar oluşturur. Bu anahtarın daha kolay kullanılabilmesi için dönem başında öğrencilere yaklaşık elli sosyolojik kavramın yer aldığı bir liste dağıtılır. Dönem boyunca öğrencilerin listede yer alan kavramları öğrenmeleri istenir.]

(5) Haber metninde yer alan etkileşimle ilgili olan sosyal yapısal boyutlar ve temel kültürel kalıplar nelerdir?

(6) Metinde geniş kapsamlı konular veya toplumsal güçler temsil edilmekte midir? Temsil edilmişse, söz konusu toplumsal güçleri tanımlayınız ve bu toplumsal güçlerin belirli bir örnek olay ile ilgisini belirtiniz.

[Bu soru özellikle 3. soruda yer alan sosyal etkileşimin boyutları ile ilgili çözümlemelerden sonra yapılacaktır. Ders boyunca temel toplumsal yapı öğeleri ele alınarak bu öğelerin klasik ve çağdaş sosyolojik sorunlarla ilgisi kurulabilir. Bir öğrencinin kelime hazinesine sosyolojik kavramların girmesi anlamına gelen temel sosyolojik kavramlarda yetkin olma olgusu, farklı soyutlama seviyelerindeki kavramları kullanabilme yeterliliğini gösterir.]

---

* Bu tür bir klavuzun kapsamı dersin içeriğine, amacına ve derste kullanılan yaklaşıma göre her öğretim üyesi tarafından daraltılabilir veya dönüştürülebilir. Yukarıdaki klavuz çeşitli makalelerden yararlanılarak derlenmiştir. Özellikle bkz. (Tobin, 1971: 140-142).

Bir Çözümleme Aracı Olarak Sosyolojik Kuramlar Öğretimi Üzerine Öneri ve Değerlendirmeler

(7) Bu etkileşimin olası sonuçları veya etkileri neler olabilir?

[Bu aşamadan sonra gelen aşamalar öğrencilerin temel sosyolojik kavramları kullanmayı ve araştırma yöntemleri hakkında bilgilenmelerinden sonra uygulanabilir.]

(8) *Verstehen* yöntemini kullanarak, haber metninde yer alan davranışı açıklamak için varolan bir kuramı kullanınız veya kendi kuramınızı yaratınız. Topladığımız verilere ve bir önceki aşamada yer alan çözümlemeleri göz önünde bulundurmaya çalışınız. Gerekli taktirde ekstra kaynaklar kullanınız. Haber metninde yer alan etkileşim hakkında davranışsal, genel ve geniş bir açıklama yapmanıza yarayacak bir kuram kullanmalısınız.

(9) Aşağıdaki (a) ve (b) seçeneğinden birini seçiniz.

(a) Bir önceki aşamada geliştirilen kuramı veya benzer bir kuramsal açıklamayı formüle etmede kullanılabilen bir veri veya bilgi örneği veriniz. Seçtiğiniz veri veya bilgi, sorunun ifade edilmesine nasıl katkıda bulunabilir?

(b) Bu kuramın nasıl test edileceğine ilişkin bir örnek veriniz. 8. aşamada açıkladığımız haber metninde içerilen sorunla ilgili olabilecek bir veya birden çok hipotez öne sürün. Veriler ışığında hipotez doğrulanabilir mi?

Bu aşamada öğrenci hem veriler ile sosyal ilişkiler arasındaki ilişki hem de veriler ve sorunların formüle edilmesi arasındaki ilişki konusunda bilimsel açıklamaların geçici doğasını kavramaya başlar. Belirli bir sorunu açıklamasında başka kaynakların da kullanmasını planlaması istenebilir.

Bununla birlikte, bu tekniğin özellikle Sosyolojiye Giriş derslerinde kullanılması halinde bazı dezavantajları olabilir. Örneğin; bu tür bir teknik zaman alır. Öğrencilerin analizlerinde olabilecek tekrarlamalar, öğretim üyesinin ödevleri yakından takip etmesini gerektirir. Ayrıca bu tür projelerde haber metinleri sosyal etkileşim hakkında bir veri tabanı olarak kullanılsa da, haber metinlerinin analizi öğrencinin tam katılımını sağlamaz. Haber metinlerinde yer alan belirli sorunları aktif bir biçimde izleyen öğrenci sayısı fazla değildir.

Sosyolojik kuramların öğretilmesinde kullanılacak yöntem ve teknikleri kuşkusuz sadece yukarıdaki öneriler dışında yer alabilecek çeşitli teknikleri de kapsar. Kullanılacak teknikler ne olursa olsun, özellikle sosyolojik kuramların öğretilmesinde amaç, yukarıda tanımlandığı gibi, kuramların bireysel deneyimleri anlamada kullanılacak bir araç olabileceğini göstermek; kuramlar kapsamında yer alan kavramlarla kendilerini sosyolojik olarak ifade edebileceklerini göstermek; öğrencinin farklı kuramcılarını temsil ettiği sosyal bilimsel ekolleri ayırdetmesini sağlamak; bütün bu amaçları yerine getirebilecek sözlü/yazılı donanımları edinmesini kolaylaştırmak olmalıdır. Sosyolojik kuramlarla ilgili bir dersi alan öğrenci, dünyayı anlamının farklı boyutları olduğunu; bu boyutların siyah/beyaz çizgilerin dışında başka alanları da kapsadığını; söz konusu boyutlar içinde yer alan entellektüel gelenekler kapsamında üretilen entellektüel ürünlerin de sosyolojik imgelemimizi geliştirmeye katkıda bulunabileceğini farkedebilme yetisine sahip olmalıdır.

Kısaca, öğretim, kompleks bir süreçtir. Öğretim üyesinin hazırladığı dersi öğrencilerin deneyimleri ile ilişki kurarak aktarması, öğrencilerin öğrenme sürecine katılımını teşvik etmesi ve her dersin içeriğini/amacını/tekniklerini açık seçik bir biçimde belirlemesi, söz konusu kompleks sürecin temel parametrelerini keyfi bir biçimde veya el yordamıyla değil fakat sistematik bir dizge halinde tanımlaması ile gerçekleşebilir. Dersin içeriği kendi içinde bir amaç değildir; tersine, öğrencilerin düşüncelerini, akıl yürütmelerini ve sosyal dünya içindeki konumlarını anlamaya yarayacak bir araçtır. Yukarıda kısaca sistematize etmeye çalıştığım haber metinleri, roman/öyküler gibi kültürel ürünlerden kaynaklanan verileri sosyolojik yorumlarla karşılaştırarak, öğrenciler “sosyolojik imgelem” ile tanışabilir; sosyal dünyanın parametrelerini ve aralarındaki dinamik ilişkileri sosyolojik kuramlar aracılığı ile daha iyi algılayabilirler; toplumsal olarak sorumlu bireyler olma yolunda ilerleyebilirler.

KAYNAKÇA

- Ackerman, C. ve T. Parsons (1966) "The Concept of 'Social System' as a Theoretical Device," içinde: G. Drenzo (edit.) *Concepts, Theory and Explanation in the Behavioral Sciences*, New York: Random House.
- Dewey, J. (1938) *Experience and Education*. New York: Collier.
- Dewey, J. (1897) My Pedagogic Creed. Washington D.C.: Progressive Education Association. içinde: D.S. Dorn, "Teaching Sociologists to Teach: A Focus on Content," *Teaching Sociology*, Cilt 3, No.3, Nisan 1976, s.265-277.
- Goffman, E. (1963) *Stigma, Notes on the Management of a Spoiled Identity*, Englewood Cliffs, N.J.: Prentice Hall. Aktaran: R. Collins, E. Goffman on Ritual and Solidarity in Social Life, içinde: *The Polity Reader in Social Theory*, Londra, 1994.
- Kuhn, T. (1970) *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Mills, C.W. (1959) *Sociological Imagination*, New York: Oxford University Press.
- Mills, C.W. (1960) *Images of Man: The Classical Tradition in Sociological Thinking*. New York: George Braziller.
- Polanyi, M. (1966) *The Tacit Dimension*. Garden City, New York: Doubleday.
- Simmel, G. (1959) "The Problem of Sociology," içinde: *The Polity Reader in Social Theory*, A.g.e. s.79-96.
- Tobin B.J. "An Attempt at Relevance: News Item Analysis by Introductory Sociology Students," *The American Sociologist*, 1971, Cilt 6, s: 140-142.
- Torbert, W. (1972) *Learning From Experience: Toward Consciousness*. New York: Columbia Univ. Press.
- Weast, Don. (1996) "Alternative Teaching Strategies: The Case for Critical Thinking," *Teaching Sociology*, Cilt 24, 2, s:189-194.
- Weber, M. (1963) "'Objectivity' in Social Sciences and Social Policy," içinde: M. Natanson (ed.) *Philosophy of the Social Sciences: A Reader*. New York: Random House.

Nuran Erol